

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
28 серпня 2021 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

_____ 2021 року

М.П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«КОНВЕНЦІЙНИЙ ЗАХИСТ ПРИВАТНИХ ПРАВ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр
за спеціальністю 293 Міжнародне право
галузі знань 29 Міжнародні відносини
за денною формою навчання

м. Хмельницький
2021

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	3
1.2. Лекції	4
1.3. Семінарські заняття	6
1.4. Самостійна робота студентів	19
1.5. Підсумковий контроль	21
2. Схема нарахування балів	23
3. Рекомендовані джерела	25
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	33

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.	8	4	2	–	–	4
2.	Структура і організація діяльності ЄСПЛ	10	4	2	–	–	4
3.	Порядок та процедура звернення до ЄСПЛ	8	2	1	–	–	4
4.	Критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ	8	2	1			4
5.	Тлумачення Конвенції ЄСПЛ	7	2	1	–	–	4
6.	Юридична природа рішень ЄСПЛ	8	2	1	–	–	5
7.	Практика ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	8	2	2	–	–	4
8.	Практика ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	8	2	2	–	–	4
9.	Практика ЄСПЛ щодо захисту політичних прав	8	2	2	–	–	4
10.	Практика ЄСПЛ щодо захисту права власності	8	2	2			4
11.	Правова природа «пілотних рішень» та «пілотних проваджень» ЄСПЛ	8	2	2			5
12.	Виконання рішень ЄСПЛ в Україні	8	2	1	–	–	4
13.	Значення практики ЄСПЛ для національного законодавства України та застосування практики ЄСПЛ для розвитку національної судової системи	8	2	1	–	–	5
	Всього годин:	105	30	20			55

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод	4
1.1.	Історія та передумови прийняття Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950).	
1.2.	Конвенція як міжнародний багатосторонній договір держав-членів Ради Європи. Структура та зміст Конвенції.	
1.3.	Згода держав на міжнародний контроль за станом дотримання прав людини.	
1.4.	Стаття 1 Конвенції. Обов'язки держав, які впливають з Конвенції. Позитивні та негативні зобов'язання.	
1.5.	Обов'язок відповідності внутрішньодержавного законодавства вимогам Конвенції.	
1.6.	Обов'язок виправити будь-які існуючі порушення тих основних прав і свобод, які захищає Конвенція.	
1.7.	Фіксація специфічного механізму захисту прав людини на міжнародному (зокрема, регіональному) рівні.	
1.8.	Субсидіарний характер конвенційного механізму.	
2.	Структура і організація діяльності ЄСПЛ	4
2.1.	Історія та передумови створення Європейського суду з прав людини.	
2.2.	Правовий статус та повноваження суддівського корпусу та одиниць Європейського суду з прав людини.	
2.3.	Правовий статус та повноваження адміністративних посад та одиниць ЄСПЛ.	
2.4.	Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини. Підстави для передачі справи на розгляд Великої Палати ЄСПЛ. Розгляд справи по суті та порядок винесення рішення.	
2.5.	Склад учасників справи, що розглядається ЄСПЛ.	
2.6.	Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.	
3.	Порядок та процедура звернення до ЄСПЛ	2
3.1.	Підстави для звернення до Європейського суду з прав людини.	
3.2.	Види заяв до ЄСПЛ. Суб'єкти права на звернення до ЄСПЛ.	
3.3.	Порядок звернення до Європейського суду з прав людини.	
3.4.	Вимоги, які ставляться до заяви до ЄСПЛ. Структура та елементи формуляра заяви до ЄСПЛ.	
4.	Критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ	2
4.1.	Критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ.	
4.2.	Процесуальні підстави неприйнятності.	
4.3.	Неприйнятність заяви, що ґрунтується на суті.	
4.4.	Підстави неприйнятності пов'язані із юрисдикцією ЄСПЛ.	
5.	Тлумачення Конвенції ЄСПЛ	2
5.1.	Повноваження, компетенція у тлумаченні норм ЄКПЛ.	
5.2.	Юридична сила тлумачення норм ЄКПЛ.	
5.3.	Тлумачення за принципом «плодів отруйного дерева».	
5.4.	Nulum crimen sine lege та зворотна сила закону. Принцип non bis in idem.	
6.	Юридична природа рішень ЄСПЛ	2
6.1.	ЄСПЛ як «класичний» прецедент».	

6.2.	ЄСПЛ як усталена судова практика, прецедент романо-германської правової системи.	
6.3.	Види рішень Європейського суду з прав людини.	
7.	Практика ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	2
7.1.	Право на життя та обов'язок позитивних дій держави. Право на життя та смертна кара.	
7.2.	Право на захист від катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Умови тримання в місцях позбавлення волі.	
7.3.	Заборона рабства та примусової праці.	
7.4.	Право на свободу та особисту недоторканість	
8.	Практика ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	2
8.1.	Право на справедливий суд. Доступність правосуддя. Незалежність і неупередженість суду, утвореного відповідно до закону	
8.2.	Право на повагу до приватного життя. Позитивне зобов'язання держави поважати різноманітні особисті інтереси.	
8.3.	Право на сімейне життя та визначення сім'ї.	
8.4.	Свобода думки, совісті, віросповідання та вираження поглядів.	
9.	Практика ЄСПЛ щодо захисту політичних прав	2
5.1.	Поняття «мирне зібрання» й «об'єднання». Автономне тлумачення поняття «мирне зібрання». Свобода мирних зібрань та об'єднань.	
5.2.	Мета, коло учасників, ступінь організованості, тривалість мирних зібрань та об'єднань. Форми зібрань.	
5.3.	Право на вільні вибори. Активний та пасивний аспект.	
5.4.	Захист права на пільги. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини.	
10.	Практика ЄСПЛ щодо захисту права власності	2
10.1.	Зіставлення понять «право власності» та «майно».	
10.2.	Способи захисту права власності Європейським судом з прав людини.	
10.3.	Поняття та значення меж правомірного втручання держави у право власності як обмеження здійснення такого приватного права.	
10.4.	Законність правомірного втручання держави у право власності.	
10.5.	Врахування «інтересу суспільства» при встановленні меж правомірного втручання державою у право власності.	
10.6.	Справедлива рівновага як межа правомірного втручання державою в право власності.	
11.	Правова природа «пілотних рішень» та «пілотних проваджень» ЄСПЛ	2
11.1.	Поняття та правова природа «пілотних рішень». Передача справи для розгляду у межах «пілотного провадження».	
11.2.	Наслідки прийняття «пілотного рішення» для держави-учасниці Конвенції. Контроль за виконанням «пілотного рішення» Радою Європи	
11.3.	«Пілотні рішення» ухвалені проти України. Стан та наслідки виконання «пілотних рішень» ухвалених проти України.	
12.	Виконання рішень ЄСПЛ в Україні	2
12.1.	Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування.	
12.2.	Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист	

12.3.	прав людини та основоположних свобод. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.	
12.4.	Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини.	
13.	Значення практики ЄСПЛ для національного законодавства України та застосування практики ЄСПЛ для розвитку національної судової системи	2
13.1.	Значення практики ЄСПЛ для національного законодавства України.	
13.2.	Національне законодавство України про застосування практики ЄСПЛ.	
13.3.	Застосування практики Європейського суду з прав людини органами судової влади України.	
13.4.	Наслідки прийняття остаточного рішення ЄСПЛ для рішень органів судової влади України, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили.	
	Усього	30

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1.

Тема 1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950) як міжнародний багатосторонній договір держав-членів Ради Європи.
- 1.2. Згода держав на міжнародний контроль за станом дотримання прав людини.
- 1.3. Стаття 1 Конвенції. Обов'язки держав, які впливають з Конвенції.
- 1.4. Позитивні та негативні зобов'язання.
- 1.5. Обов'язок відповідності внутрішньодержавного законодавства вимогам Конвенції.
- 1.6. Обов'язок виправити будь-які існуючі порушення тих основних прав і свобод, які захищає Конвенція.
- 1.7. Фіксація специфічного механізму захисту прав людини на міжнародному (зокрема, регіональному) рівні.
- 1.8. Субсидіарний характер конвенційного механізму.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: природа Конвенції, захист прав людини, основоположні свободи людини, структура Конвенції, обов'язок держави, додаткові протоколи, особливості приписів, принцип рівності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

В 1949 році після Другої Світової війни з метою покращення культурного, соціального та політичного життя Європи, створення єдиної європейської спільноти, що базується на свободі, демократії, визнанні прав людини та верховенства закону, була створена така міжнародна організація як Рада Європи. Діяльність Ради Європи з самого початку була направлена на усунення серйозних порушень прав людини, гармонізацію політики і прийняття загальних норм у Державах - учасницях та вироблення єдиної правозастосовчої практики.

Основні задачі Ради Європи закріплені в її Статуті. В статті 1 Статуту закріплено:"

Метою Ради Європи являється досягнення більшої єдності між її членами з метою захисту та здійснення ідеалів і принципів, які є їхнім загальним досягненням, та сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу. Ця мета буде досягтися зусиллями органів Ради Європи шляхом розгляду питань, що представляють загальний інтерес. Досягнення згоди та проведення загальних дій в економічній, соціальній, культурній, науковій, правовій та адміністративній сферах, рівно як і шляхом підтримання та подальшого здійснення прав і основних свобод людини". Слід зауважити, що питання, які пов'язані з національною безпекою, не відносяться до компетенції Ради Європи.

Вирішення задач Ради Європи здійснюється у таких напрямках:

- посилення гарантій прав і свобод людини та створення ефективних систем контролю за їх захистом;
- виявлення нових порушень прав і свобод особи та випадків приниження людської гідності;
- заохочення вивчення прав людини в учбових закладах та серед професійних груп (юристи, персонал пенітенціарних систем тощо)

Кожен член Ради Європи повинен визнати принцип верховенства права, у відповідності з яким всі особи, які знаходяться під її юрисдикцією, повинні мати рівні права і свободи та співробітничати для досягнення мети Ради.

В своїй міжнародній діяльності Рада Європи опирається на такий міжнародний документ як Конвенція про захист прав і основних свобод людини, яка була прийнята в 1950 році та набрала чинності в 1953 році. Конвенція не з'явилася на порожньому місці - їй передувала Загальна декларація прав людини, якій відведено чільне місце в преамбулі Європейської конвенції. У преамбулі Конвенції встановлюються такі важливі принципи як підвалини справедливості і миру в усьому світі. Такий принцип забезпечується, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки загальному розумінню і дотриманню прав людини, від яких вони залежать.

Семінарське заняття 2.

Тема 2. Структура і організація діяльності ЄСПЛ

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Історія та передумови створення Європейського суду з прав людини.
- 2.2. Правовий статус та повноваження суддів, Комітетів, Палати та Великої Палати Європейського суду з прав людини.
- 2.3. Правовий статус та повноваження Бюро, Секретаріату, Секретаря Суду, Секцій, Президента Секції, Президента Комітету, Президента Палати, Президента та Віце-президента Суду.
- 2.4. Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини. Підстави для передачі справи на розгляд Великої Палати ЄСПЛ.
- 2.5. Склад учасників справи, що розглядається ЄСПЛ.
- 2.6. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, європейська інституційна система захисту прав людини, Європейська комісія з прав людини, Європейський суд з прав людини, Комітети Європейського суду з прав людини, Палати Європейського суду з прав людини, Велика Палата Європейського суду з прав людини, попередні заперечення, письмові зауваження, третя сторона, представник.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Європейський суд з прав людини одна з інституцій Ради Європи, створена 21.01.1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, ратифікованої 1953 року. Від моменту утворення діяв у тісній співпраці з Європейською комісією з прав людини. На конференції Віденського саміту глав держав і урядів держав-членів Ради Європи у жовтні 1993 року було ухвалене рішення про створення нового Європейського суду з прав людини, який замінить колишню двоступеневу систему захисту прав та свобод. Реформований Суд як орган Ради Європи почав свою роботу 01.11.1998 року.

Кількість суддів Суду дорівнює кількості держав-членів Ради Європи (станом на сьогодні 47 суддів). Судді не можуть бути громадянами однієї держави. Консультативна Асамблея обирає суддів на дев'ять років зі списку осіб, висунутих державами-членами Ради Європи; вони можуть бути переобрані. Судді засідають у Суді тільки особисто і виконують свої обов'язки цілком незалежно. Під час перебування на посаді вони повинні утримуватися від виконання будь-яких обов'язків, несумісних із вимогами незалежності, безсторонності й компетентності.

Комітет означає комітет у складі трьох суддів, створений відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції, а термін Президент Комітету означає суддю, що головує в такому Комітеті, Палата означає палату у складі семи суддів, створену відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції, а термін Президент Палати означає суддю, що головує в такій Палаті, Велика Палата означає Велику Палату у складі сімнадцяти суддів, створену відповідно до пункту 1 статті 26 Конвенції.

До складу Великої Палати входять Президент та Віце-президенти Суду, Президенти секцій та національний суддя, а також інші судді, обрані за допомогою жеребкування. Якщо справа розглядається Великою Палатою за клопотанням однієї зі сторін, до її складу не входить жоден із суддів, що вже розглядали цю справу в складі палати.

Секція це адміністративна одиниця, тоді як Палата це суддівський склад Суду в рамках відповідної Секції. У Суді є п'ять секцій, в яких сформовано палати. Кожна Секція має свого Президента, Віце-президента й певну кількість інших суддів.

До складу кожної палати входять Президент секції, у провадження якої передано справу, «національний суддя» (суддя, обраний від держави, проти якої подано справу), а також п'ять інших суддів, визначених Президентом секції в порядку черговості.

Секретаріат це структурний підрозділ Суду, що забезпечує правову й адміністративну підтримку його роботи. До його складу входять юристи, адміністративні й технічні працівники, а також перекладачі. Секретар допомагає Суду у виконанні його функцій. Під керівництвом Президента Суду він відповідальний за організацію і діяльність Секретаріату. У віданні Секретаря знаходяться архіви Суду через нього проходять усі повідомлення та сповіщення, що відправляються Судом чи надходять на його адресу стосовно справ, які передані чи мають бути передані до Суду. У Секретаря Суду наявні заступники.

Суд має Бюро, головним завданням якого є допомога Президенту Суду у виконанні його функцій направлення роботи Суду та його адміністративних органів. З цією метою Президент може передати на розгляд Бюро будь-яке адміністративне чи позасудове питання, що входить до його чи її компетенції.

Склад учасників справи, що розглядається Судом складається із заявника, його представника, представника уряду та третя сторона.

Семінарське заняття 3.

Тема 3-4. Порядок та процедура звернення до ЄСПЛ.

Критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ

Питання для усного опитування та дискусії

3.1. Порядок звернення із заявою до ЄСПЛ. Види заяв до ЄСПЛ. Суб'єкти права на звернення до ЄСПЛ.

3.2. Критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ.

3.3. Процесуальні підстави неприйнятності.

3.4. Неприйнятність заяви, що ґрунтується на суті.

3.5. Підстави неприйнятності пов'язані із юрисдикцією ЄСПЛ.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: заява до ЄСПЛ, формуляр заяви до ЄСПЛ, прийнятність заяв до Європейського суду з прав людини; критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ,

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Ухвалення Конвенції слідувало за ратифікацією Загальної декларації прав людини 1948 р. Однак, будучи її продовженням і розвитком, ЄКПЛ не тільки проголосила основоположні права і свободи людини, а й створила ефективний механізм їх захисту, який є найбільш прогресивним в світі. Принципово новим і важливим для ЄКПЛ стала відмова від традиційних уявлень про компетенцію постійних міжнародних судових органів як обмеженою виключно спорами між державами. Іншою основоположною рисою ЄКПЛ є можливість прямого звернення громадян в створену нею наднаціональну юрисдикцію, в зв'язку з чим судовий захист їх прав перестав бути винятковою прерогативою держав. Тим самим фізичним особам вперше було надано статус суб'єкта міжнародного права. У ЄКПЛ визначені основоположні принципи, що стосуються прав людини. Їх значення полягає в тому, що всі конкретні норми в законодавстві держав-учасниць повинні розроблятися відповідно до цих принципів, які одночасно є критерієм їх законності. Правова система кожної країни-члена Ради Європи, включаючи Україну, зобов'язана закріплювати основоположні принципи, зафіксовані в ЄКПЛ. До їх числа належать демократичні принципи організації і діяльності будь-якої державної влади: народовладдя, поділ влади, верховенство права і наявність незалежних судових органів.

Опрацьовуючи критерії прийнятності заяв до ЄСПЛ, студентам корисно буде не тільки опрацювати теорію таких критеріїв через аналіз рішень ЄСПЛ, але спробувати проаналізувати прийнятність заяв через сукупність питань практичного спрямування:

1. Чи стосується заява порушення права, гарантованого ЄКПЛ або ратифікованим відповідною державою Протоколом до неї?
2. Допущено це порушення державою, проти якої може бути подана скарга до ЄСПЛ?
3. Допущено це порушення в період дії щодо даної держави ЄКПЛ або відповідного Протоколу до неї?
4. Чи перебувала особа під юрисдикцією держави-відповідача в період, коли стосовно цієї особи було допущено порушення?
5. Чи подається заява приватною особою, яка зберігає статус жертви, яка може звернутися до ЄСПЛ, або в інтересах такої жертви?
6. Чи подається заява після вичерпання внутрішньодержавних засобів правового захисту від порушення (при наявності таких)?
7. Чи подається заява протягом шести місяців з моменту вичерпання внутрішньодержавних засобів правового захисту від порушення, а в разі їх відсутності протягом шести місяців з моменту порушення?
8. Чи вказані в заяві всі необхідні відомості про жертву порушення, чи підписана вона заявником або його представником?
9. Чи відсутнє рішення ЄСПЛ за аналогічною по суті скаргою цієї ж особи на те ж саме порушення, і подається скарга тільки за однією процедурою міжнародного розслідування ЄСПЛ?
10. Чи є заява обґрунтованою?
11. Чи відсутні ознаки зловживання заявником правом на звернення із заявою до ЄСПЛ?
12. Чи наявною є шкода, спричинена заявнику порушеним правом.

Семінарське заняття 4.

Тема 5-6. Тлумачення Конвенції ЄСПЛ. Юридична природа рішень ЄСПЛ

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Повноваження, компетенція у тлумаченні норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
- 4.2. Тлумачення за принципом «плодів отруйного дерева».
- 4.3. Принципи *nulum crimen sine lege* та *non bis in idem*.
- 4.4. ЄСПЛ як квазіпрецедент або прецедент романо-германської правової системи.
- 4.5. Види рішень Європейського суду з прав людини.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, тлумачення за принципом «живого дерева», прецедент практики ЄСПЛ, ухвала, рішення по суті, окрема думка.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Тлумачення норм права, само по собі, є необхідним і важливим елементом будь-якого правореалізаційного процесу, включаючи правозастосовну діяльність. Під час реалізації загальних приписів правових норм виникає потреба конкретизувати ті чи інші аспекти їх змісту, враховуючи обставини кожного конкретного випадку. Саме тлумачення норм права дозволяє суб'єкту права збагнути їх сутність, цілі та призначення, а також правильно використовувати норми у конкретних правових ситуаціях.

На сьогоднішній день одними з найбільш актуальних для вітчизняної науки та практики є низка питань, пов'язаних з тлумаченням норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Це пояснюється, по-перше, нагальною необхідністю впровадження конвенційних стандартів до національної правової системи, а по-друге, абстрактністю норм Конвенції, що вимагає їхнього постійного тлумачення, і в першу чергу з боку Європейського суду з прав людини. Слід зазначити, що проблема практичної реалізації положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод на національному рівні вимагає вирішення комплексу питань, що стосуються не лише з'ясування особливостей тлумачення її норм, але й визначення правової природи прецедентів Європейського суду з прав людини застосувати Європейську конвенцію з прав людини.

Аналіз здійснюваної Судом інтерпретації норм Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод дає змогу виділити такі принципи тлумачення: принцип ефективного та динамічного тлумачення; принцип забезпечення правової визначеності (принцип дотримання прецеденту); принцип пропорційності та забезпечення рівноваги інтересів; принцип забезпечення певної свободи національного розсуду; принцип автономного тлумачення; врахування загальновідомих міжнародних стандартів і принципів міжнародного права; принцип забезпечення мінімальних гарантій прав і свобод людини.

Доктрина «плодів отруйного дерева» (*fruit of the poisonous tree*) сформульована Європейським судом з прав людини у справах «Гефген проти Німеччини», «Тейксейра де Кастро проти Португалії», «Шабельник проти України» «Балицький проти України», «Нечипорук і Йонкало проти України», «Яременко проти України». Іноді використовується також фраза: «плід отруєного дерева». Відповідно до цієї доктрини, якщо джерело доказів є неналежним, то всі докази, отримані з його допомогою, будуть такими ж («Гефген проти Німеччини»). Недопустимими є докази, здобуті із суттєвим порушенням прав та свобод людини. На думку ЄСПЛ, надається оцінка допустимості всього ланцюжка доказів, що базуються один за іншим, а не кожного окремого доказу автономно.

У рішенні по справі «Нечипорук і Йонкало проти України» Європейський суд з прав людини зазначив, що докази, отримані в кримінальному провадженні з порушенням встановленого порядку, призводять до його несправедливості в цілому, незалежно від доказової сили таких доказів і від того, чи мало їх використання вирішальне значення для засудження обвинуваченого судом.

У рішеннях у справах «Балицький проти України», «Тейксейра де Кастро проти Португалії», «Шабельник проти України» ЄСПЛ застосував різновид доктрини «плодів отруйного дерева», яка полягає в тому, що визнаються недопустимими не лише докази, безпосередньо отримані з порушеннями, а також докази, яких не були б отримано, якби не було отримано перших. Таким чином, допустимі самі по собі докази, отримані за допомогою відомостей, джерелом яких є недопустимі докази, стають недопустимими.

ЄСПЛ виходить з того, що при недопустимості одного доказу в єдиному ланцюжку суд повинен вирішити питання про справедливість судового розгляду в цілому. Тобто якщо процес по даній справі в цілому і загалом справедливий, то й отримані у незаконний спосіб докази можуть бути прийнятними (рішення ЄСПЛ у справі «Хан проти Сполученого Королівства», «Schenk v. Switzerland»).

Стаття 7 Конвенції не обмежується заборонаю ретроспективного застосування кримінального законодавства на шкоду обвинуваченому. У більш загальному сенсі вона також втілює принцип, що лише закон може визначати злочин і передбачати за нього покарання (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Забороняючи, зокрема, поширення сфери існуючих злочинів на дії, які раніше не були кримінальними злочинами, стаття також встановлює принцип, що кримінальне законодавство не має широко тлумачитися на шкоду обвинуваченому, наприклад за аналогією (див. справу *Del Río Prada*, процит. вище, пункт 78) (пункт 49 рішення).

Також, необхідно усвідомлювати розуміння правової природи практики Європейського суду з прав людини як усталеної судової практики або прецеденту романо-германської правової системи, адже Європейський суд з прав людини фактично здійснює динамічну правозастосовну та правоінтерпретаційну діяльність щодо положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в умовах сьогодення та з метою забезпечення однієї із цілей прийняття вказаного міжнародного договору ефективний захист прав індивідів.

Загалом Європейський суд виносить три основних види рішень: рішення про неприйнятність, оформлене у вигляді листа, адресованого заявнику; рішення про неприйнятність або прийнятність у вигляді окремого мотивованого документа, у перекладі українською називається «ухвала» («*decision*»), остаточне рішення у справі, іменоване «рішенням» («*judgment*»).

Семінарське заняття 5.

Тема 7. Практика ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 5.2. Право на захист від катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 5.3. Заборона рабства та примусової праці в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 5.4. Право на свободу та особисту недоторканість в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право на життя як обов'язок позитивних дій держави, право на евтаназію, співвідношення понять рабство та підневільний стан, захист від катувань, право на свободу.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Позитивні зобов'язання держав щодо реалізації права на життя. Реагування держави на загибель особи: проведення ефективного розслідування (справа «Макканн та інші проти Сполученого Королівства» (*McCANN v. the United Kingdom*) від 27 вересня 1995 р., заява

№ 18984/91; справа «Сергій Шевченко проти України» (*Sergey Shevchenko v. Ukraine*) від 4 квітня 2006 року, заява № 32478/02 ; справа «Мосендз проти України» (*Mosendz v. Ukraine*) від 17 січня 2013 року, заява № 52013/08), інституційна і практична незалежність розслідування (справа «Пол та Одрі Едвардс проти Сполученого Королівства» (*Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom*) від 14 березня 2002 р.), збереження доказів розслідування (справа «Гонгадзе проти України» (*Gongadze v. Ukraine*) від 8 листопада 2005 р., заява № 34056/02).

Сфера застосування ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (усі випадки насильницької смерті чи зникнення особи; розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування; планування та проведення операцій із застосування сили; виключно необхідне застосування сили; застосування зброї та спецзасобів; смерть під час військової служби; надзвичайні ситуації, бойові дій, військові навчання; загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції)).

Смертна кара: застосування та заборона (Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, щодо скасування смертної кари за всіх обставин 2002 р.). Право на евтаназію (право на смерть) (справа «Прітті проти Сполученого Королівства» (*Diane Pretty v. UK*) від 29 квітня 2002 р., заява № 2346/02). Право на штучне переривання вагітності (справа «Тисьонц проти Польщі» від 20 березня 2007 р., заява № 27617/04).

Співвідношення та критерії розмежування основних форм поведінки, що складають предмет регулювання ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. катування, нелюдське поводження та поведження, що принижує гідність. Абсолютний характер права гарантованого ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Принцип «мінімального рівня жорстокості» (відносність оцінки та залежність від обставин конкретної справи). Справедлива сатисфакція жертвам катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження чи покарання.

Форми забороненого поведження в контексті затримання чи тримання під вартою: фізичне насильство (справа «Лопатін і Медведський (*Lopatin and Medvedskiy*) проти України» від 20 травня 2010 р., заява № 2278/03), (справа «Давидов та інші (*Davydov and others*) проти України» від 1 липня 2010 р., заява №№17674/02 і 39081/02), (справа «Сьорінг проти Сполученого Королівства» (*Soering Case v. the United Kingdom*) від 26 червня 1989 р., заява № 14038/88); психічні страждання (справа «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*) від 18 січня 1978 р., серія А № 25).

Особливості порушення вимог ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: тримання під вартою; методи ведення допиту; належна медична допомога; ризик зазнати поганого поведження за кордоном; поведження з родичами.

Негативні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання. Позитивні зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання.

Європейські стандарти у сфері протидії насильству у сім'ї (розробка і впровадження швидких заходів реагування на насильство у сім'ї; криміналізація протиправних діянь, вчинених у сім'ї; запровадження спеціалізації фахівців, які надаватимуть жертвам насильства компетентну допомогу соціального, медико-соціального спрямування).

Семінарське заняття 6.

Тема 8. Практика ЄСПЛ щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Право на справедливий суд в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 6.2. Право на повагу до приватного життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 6.3. Право на сімейне життя та визначення сім'ї в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 6.4. Свобода думки, совісті і віросповідання в рішеннях Європейського суду з прав людини.
- 6.5. Свобода вираження поглядів в рішеннях Європейського суду з прав людини.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право на справедливий суд, строки розгляду, законність рішення, право на повагу до приватного життя, на сімейне життя, свобода думки, совісті і віросповідання та вираження поглядів.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Для ефективного вивчення теми студентам необхідно звернутись до пратики ЄСПЛ щодо обсягу та складових права на справедливий суд: суд встановлений законом, незалежний розгляд справи; неупереджений (безсторонній) розгляд справи; відкритість процесу та публічність проголошення рішення суду; доступ до суду; розгляд справи у розумні строки; рівність сторін у процесі; право особи, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення на захист; обґрунтованість судового рішення.

Суд встановлений законом (справа «Сокурєнко і Стригун проти України» (Sokurenko and Strygun v. Ukraine) від 20.07.2006 р., заяви №№ 29458/04, 29465/04): належний склад суду; наявність достатніх повноважень для розгляду певної категорії справ та ухвалення відповідних рішень; повноважний склад суду (в т.ч. дотримання правил автоматизованого розподілу справ); дотримання правил підсудності.

Незалежність суду (справа «Олександр Волков проти України» (Oleksandr Volkov v. Ukraine), від 9.01.2013 р., заява № 21722/11): спосіб призначення та звільнення членів суду; терміни перебування на посаді судді; існування гарантій від зовнішнього тиску.

Неупередженість суду (справа «Паскал проти України» (Paskal v. Ukraine) від 15.12.2011 р., заява № 24652/04): суб'єктивні прояви (особисті переконання та поведінка окремого судді), об'єктивні прояви (відсутність будь-яких сумнівів у безсторонності судді).

Рівність сторін у судовому процесі (справа «Мєнчїнська проти Росії» (Menchinskaya v. Russia) від 15.01.2009 р., заява № 42454/02): відсутність сприятливіших умов у наданні доказів та представленні позиції; розуміння «справедливого балансу» між сторонами, надання розумної можливості представляти справу у таких умовах, які не ставлять одну сторону в суттєво невігідне становище стосовно другої сторони.

Доступність суду (справа «Трегубєнко проти України» (Tregubenko v. Ukraine), рішення від 2.11.2004 р., заява № 61333/00): можливість подати заяву до суду; обов'язок суду розглянути справу по суті з винесенням остаточного рішення у справі; обов'язкове виконання рішення в розумний строк.

Критерії розумності строку (справа «Павлюлинець проти України» (Pavlyulynets v. Ukraine) від 6.09.2005 р., заява № 70767/01, п. 53; справа «Мороз та інші проти України» (Moroz and others v. Ukraine) від 21.12.2006 р., заява № 36545/02, п. 62): правова та фактична складність справи; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі; поведінка органів державної влади, насамперед суду; характер процесу та його значення для заявника.

Право на захист (справа «Артїко проти Італії» (Artico v. Italy) від 13.05.1980 р., заява № 6694/74): право захищати себе особисто; можливість обрати адвоката; право на безоплатне юридичне представництво за недостатності особистих коштів і в ситуації, коли цього вимагають інтереси правосуддя.

Еволюція права на свободу думки, слова, совісті і віросповідання. Співвідношення понять: «свобода думки», «свобода совісті», «свобода релігії», «свобода світогляду», «свобода віросповідання».

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на сімейне життя: право батьків і дітей бути поряд один з одним (справа «Савїни проти України» від 18.12.2008 р., заява № 39948/06), формальні сімейні відносини, навіть без фактичного наповнення (справа «Абдулазіс, Кабалєс і Балканделі проти Сполученого Королівства» (Abdulaziz, Cabales and Balkandalie v. the United Kingdom) від 24 квітня 1985 р., заяви № №

9214180, встановлення батьківства (справа «Расмуссен проти Данії» (Rasmussen v. Denmark) від 28 листопада 1984 р., серія А № 87 п. 33), відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав (справа «Савіні проти України» (Savinu) від 18 грудня 2008 р., заява № 39948/06); рівність між дітьми, статус позашлюбних дітей (справа «Маркс проти Бельгії» (Marckx v. Belgium) від 27 квітня 1979 р., заява № 6833/74).

Сфера застосування ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: свобода думки, совісті, переконання, віросповідання, зміна релігії або переконань; організація та реєстрація релігійних громад; ведення справ релігійних громад (у тому числі й майнових); релігійне навчання; релігійні організації (релігійні секти, сектантство); відмова від військової служби з релігійних переконань, альтернативна (невійськова) служба та ін.

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу думки, совісті і релігії. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу думки, совісті та релігії.

Принцип ідеологічного нейтралітету як основа реалізації права на свободу думки. Заборона цензури. Право сповідувати релігію або не сповідувати жодної. Право на релігійну або світську освіту. Гарантування таємниці сповіді.

Обмеження права на свободу думки, совісті і релігії. Умови виправданості втручання держави у сферу реалізації права на свободу думки, совісті і релігії: наявність правових підстав передбачених в національному законодавстві; наявність легітимної мети «інтерес громадської безпеки, охорона публічного порядку, здоров'я чи моралі або захист прав і свобод інших осіб»; «необхідність в демократичному суспільстві» (справа «Лейла Шахін проти Туреччини» (*Leyla Şahin проти Туреччини*) від 29 червня 2004 р., заява № 44774/98).

Обсяг та складові права на свободу вираження поглядів: право на свободу безперешкодного дотримання своїх переконань; право на свободу пошуку інформації; право на свободу одержання інформації; право на свободу поширення інформації, незалежно від державних кордонів (справа «Гендсайд проти Сполученого Королівства» (Handyside v. the United Kingdom) від 7 грудня 1976 р., серія А, № 24, п. 49).

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу вираження поглядів. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу вираження поглядів.

Співвідношення поглядів, переконань, думок, уявлень. Розрізнення фактів і оціночних понять.

Засоби вираження поглядів: усні висловлювання (справа «Курпіану проти Кіпру» (Kuprianou v. Cyprus) від 15 грудня 2005 р.; заява № 73797/01); книжки (справа «Лендон, Очаковські-Лоран і Жюлі проти Франції» (Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France) [GC] від 22 жовтня 2007 р., заяви №№ 21279/02 та 36448/02); статті в засобах масової інформації (справа «Українська Прес-Група» проти України» (Ukrainian Media Group v. Ukraine) від 29 березня 2005 р., заява № 72713/01); оголошення, зображення (наприклад, фотографії), графіка; відео і кіно, телевізійні передачі (справа «Йерсільд проти Данії» (Jersild c. Danemark) від 23 вересня 1994 р., серія А, № 298 № 15890/89); поведінка, що виражає ідеї (носіння одягу) та ін.

Право на доступ до Інтернету. Доступ Інтернету як передумова здійснення свободи вираження поглядів онлайн. Обмеження свободи вираження поглядів у Інтернеті.

Засоби масової інформації як спосіб реалізації свободи вираження поглядів: свобода вираження поглядів у друкованих засобах масової інформації; свобода вираження поглядів в аудіовізуальних засобах масової інформації (справа «Торгейр Торгейрсон проти Ісландії» (Thorgeir Thorgeirson v. Iceland) від 25 червня 1992 р., заява № 13778/88, п. 63).

Обмеження свободи вираження поглядів. Межі допустимої критики.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті інтерпретації поняття «погляди»: інформація та ідеї, що становлять громадський інтерес (справа «Інформаціорферайн Лентіа» та інші проти Австрії» від 24 листопада 1993, Серія А, № 276, заяви №№ 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89 та 17207/90); участь у дискусії стосовно проблем, що становлять загальний інтерес (справа «Бладет Тромсе і Стенсаас проти Норвегії» від 20 травня 1999 р., заява № 21980/93); критичні висловлювання на адресу працівників державних установ (справа Лінгенса від 8 липня 1986 р., Серія А, №. 103); мистецькі твори та вистави (справа «Інститут Отто Племінгера проти Австрії» від 20 вересня 1994 р., Серія А № 295-А, заява № 13470/87);

інформація комерційного характеру (справа «Маркт Інтерн Верлаг GmbH та Клаус Беерманн проти Німеччини» від 20 листопада 1989 р., Серія А № 165, заява № 10572/83).

Семінарське заняття 7.

Тема 9. Практика ЄСПЛ щодо захисту політичних прав

Питання для усного опитування та дискусії

7.1. Поняття «мирне зібрання» й «об'єднання». Автономне тлумачення поняття «мирне зібрання». Свобода мирних зібрань та об'єднань.

7.2. Мета, коло учасників, ступінь організованості, тривалість мирних зібрань та об'єднань. Форми зібрань.

7.3. Право на вільні вибори. Активний та пасивний аспект.

7.4. Вибірчі спори.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: право на мирні зібрання, право на вільні вибори, позитивні та негативні обов'язки держави щодо захисту права на вільні вибори.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Поняття «мирне зібрання» й «об'єднання». Автономне тлумачення поняття «мирне зібрання». Сфера застосування ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: закриті зібрання; зібрання у громадських місцях; збори у встановленому місці; публічні процесії; сидячі демонстрації, зібрання автомобілів (справа «Баррако проти Франції» (Barraco v. France) від 5 березня 2009 року, заява № 31684/05).

Мета, коло учасників, ступінь організованості, тривалість мирних зібрань та об'єднань. Форми зібрань: концерт, пікет, інформаційні пункти, зібрання політичних партій, флешмоб, страйк, мітинг, похід, демонстрація, спеціальні публічні заходи. Мирність зібрання та його беззбройний характер: немирне вираження поглядів, намір насильницького досягнення цілей, застосування сили.

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу зібрань та об'єднання. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на свободу зібрань та об'єднання.

Принципи реалізації права на свободу зібрань: презумпція на користь проведення зібрання; зобов'язання держави щодо сприяння мирним зібранням та їх захисту; законність; пропорційність; недискримінація; належна адміністрація; відповідальність адміністративних органів.

Обмеження права на свободу зібрань та об'єднання. Обмежувальні заходи (обмежувальне рішення адміністративного суду): обмеження щодо місця проведення зібрання, обмеження щодо часу проведення зібрання, обмеження щодо виду і часу зібрання. Примусове припинення (розпуск) зібрання, що триває. Санкції до учасників зібрання (справа «Корецький та інші проти України» (Koretskyu and others v. Ukraine) від 3 квітня 2008 року, заява № 40269/02).

Умови виправданості втручання держави у сферу реалізації права на свободу зібрань та об'єднання: національна безпека; громадський порядок; запобігання заворушенням чи злочинам; охорона здоров'я населення; захист прав і свобод інших людей (справа «Свято-Михайлівська парафія» проти України» (Svyato-Mukhailivska Parafiya v. Ukraine) від 14 червня 2007 року, заява № 77703/01).

Семінарське заняття 8.

Тема 10. Практика ЄСПЛ щодо захисту права власності

Питання для усного опитування та дискусії

8.1. Зіставлення понять «право власності» та «майно».

8.2. Способи захисту права власності Європейським судом з прав людини.

8.3. Поняття та значення меж правомірного втручання держави у право власності як обмеження здійснення такого приватного права.

8.4. Законність правомірного втручання держави у право власності.

8.5. Врахування «інтересу суспільства» при встановленні меж правомірного втручання державою у право власності.

8.6. Справедлива рівновага як межа правомірного втручання державою в право власності.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: концепція майна та власності в рішеннях Європейського суду з прав людини, позитивні та негативні обов'язки держави щодо захисту права власності, позбавлення та контроль власності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Обсяг, складові права на вільне володіння власністю. Концепція «майна» у розумінні Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: існуюче рухоме та нерухоме майно; кошти; акції; патенти; ліцензії; економічні інтереси; нематеріальні активи; «законні сподівання» щодо отримання коштів відповідно до умов угоди; борг за судовим чи арбітражним рішенням; право займатися тією чи іншою професією; правомірне очікування застосування певних умов до індивідуальної ситуації, що вимагає правового вирішення.

Зміст «права на власність» відповідно до Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: право безперешкодного користування майном; умови й обставини відчуження майна; державне регулювання майнових відносин, також контроль за використанням майна в світлі співвідношення індивідуальних і громадських інтересів.

Негативні зобов'язання держави щодо реалізації права на вільне володіння власністю. Позитивні зобов'язання держави щодо реалізації права на вільне володіння власністю.

Умови правомірності та межі допустимості втручання у право на вільне володіння власністю: наявність правових підстав («в порядку, встановленому законом»); наявність легітимної мети для застосування обмежень («в інтересах суспільства»), пропорційність («забезпечення справедливої рівноваги між інтересами суспільства та необхідністю додержання фундаментальних прав окремої особи»).

Проблеми реалізації положень Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у здійсненні та юрисдикційному захисті права власності на землю в Україні. Проблеми реалізації механізму захисту права власності на тимчасово окупованій території України.

Правові позиції Європейського суду з прав людини у контексті реалізації права на вільне володіння власністю: заборона дискримінації у зв'язку з майновими правами (справа «Андреєва проти Латвії» (*Andrejeva v. Latvia*) від 18.02.2009 р., заява № 55707/00); обґрунтованості сподівань (справа «Сук проти України» (*Suk v. Ukraine*) від 10.03.2011 р., заява № 10972/05); втручання у право на мирне володіння майном (справа «Ян та інші проти Німеччини» (*Jahn and others v. Germany*) від 30.06.2005 р., заява № 46720/99, 72203/01, 72552/01; справа «Серявін та інші проти України» (*Seryavin and others v. Ukraine*) від 10.02.2010 р., заява № 4909/04).

Семінарське заняття 9.

Тема 11. Правова природа «пілотних рішень» та «пілотних проваджень» ЄСПЛ

Питання для усного опитування та дискусії

9.1. Поняття та правова природа «пілотних рішень». Передача справи для розгляду у межах «пілотного провадження».

9.2. Наслідки прийняття «пілотного рішення» для держави-учасниці Конвенції. Контроль за виконанням «пілотного рішення» Радою Європи

9.3. «Пілотні рішення» ухвалені проти України. Стан та наслідки виконання «пілотних рішень» ухвалених проти України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: «пілотні рішення», процедура пілотних проваджень, «Броньовські проти Польщі».

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливо увагу зосередити на таких аспектах:

Ухвалення «пілотних рішень» ЄСПЛ здатне привернути увагу держав до системних проблем національного законодавства, що стають основною причиною подання великого масиву однотипових скарг. Головною метою цієї процедури є не розгляд справ у звичайному порядку та встановлення факту порушення одного з гарантованих прав, а надання допомоги державі у вирішенні відповідної системної проблеми.

Пілотні рішення, що виносяться ЄСПЛ становлять безсумнівний інтерес. По-перше, це самостійний вид рішень ЄСПЛ, які виносяться в межах особливої правової процедури. По-друге, це унікальне міжнародно-правове явище. По-третє, комплексне дослідження питань, пов'язаних з пілотними рішеннями, дозволить удосконалити законодавства держав- учасниць Конвенції, у результаті чого звернення до ЄСПЛ не було би необхідним. Крім того, сама необхідність існування подібного виду рішень є відображенням проблем, з якими стикається ЄСПЛ при здійсненні правосуддя: кожна пілотна постанова демонструє конкретні системні або структурні проблеми правових систем держав- учасниць Конвенції.

При дослідженні цього явища виникає комплекс взаємопов'язаних питань: що таке пілотне рішення; які причини і правові підстави їх винесення, процедура винесення. Правові підстави для винесення пілотних постанов базуються на тлумаченні ст. 46 Конвенції та Регламенту ЄСПЛ.

Семінарське заняття 10.

Тема 12-13. Виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

Значення практики ЄСПЛ для національного законодавства України та застосування практики ЄСПЛ для розвитку національної судової системи

Питання для усного опитування та дискусії

10.1. Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування.

10.2. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

10.3. Національне законодавство України про застосування практики ЄСПЛ.

10.4. Застосування практики Європейського суду з прав людини органами судової влади України. Наслідки прийняття остаточного рішення ЄСПЛ для рішень органів судової влади України, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: доступ до рішень Європейського суду з прав людини, звернення рішення до виконання, виплата відшкодування, заходи індивідуального характеру, заходи загального характеру на виконання рішень Європейського суду з прав людини, Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, джерело права, законодавство про застосування

практики ЄСПЛ, виключні обставини, порушення міжнародних зобов'язань Україною.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Першим основним обов'язком держави є виплата сум, визначених Європейським судом як справедливе відшкодування заявникові. Відповідно до ст. 41 Конвенції Європейський суд може зобов'язати державу відшкодувати заявнику матеріальну та моральну шкоду, а також судові витрати. Виплата цих сум є обов'язковою, чітко визначеною у рішенні Суду.

Виплата має здійснюватися у кожній справі впродовж трьох місяців із дня набуття цим рішенням статусу остаточного. При цьому рішення набуває такого статусу через три місяці з дня винесення, за умови, що сторони не звернулися з клопотанням про перегляд рішення Великою палатою Суду відповідно до ст. 43 Конвенції, або в день відхилення такого клопотання палатою з п'яти суддів, або якщо клопотання було задоволене, у день винесення рішення по суті Великою Палатою. Сторони також можуть повідомити Суд про відсутність наміру клопотати про перегляд рішення Великою Палатою, тоді рішення набуде чинності в день надходження останнього повідомлення.

Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» та Інструкцією виконання рішень ЄСПЛ покладено на відділ примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України.

Відповідно до Положення про Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2006 року № 784, представництво України в ЄСПЛ під час розгляду справ про порушення Конвенції, координація виконання його рішень, а також інформування Комітету міністрів Ради Європи про хід виконання рішень ЄСПЛ покладається Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Особливе місце в системі суб'єктів виконання рішень ЄСПЛ займає Державне казначейство України, оскільки відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» рішення про стягнення коштів з державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ виконуються виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів.

З метою забезпечення відновлення порушених прав стягувача, крім виплати відшкодування, вживаються додаткові заходи індивідуального характеру: відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який стягувач мав до порушення Конвенції повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі; повторного розгляду справи адміністративним органом; інші заходи, передбачені у рішенні.

Заходи загального характеру це заходи, передбачені рішенням ЄСПЛ, спрямовані на усунення можливості аналогічного порушення щодо інших осіб (виправлення порушеного права). Заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема: внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; внесення змін до адміністративної практики; забезпечення юридичної експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи; інші заходи, які визначаються за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи державою-відповідачем відповідно до рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень.

Варто взяти до уваги, що результати діяльності Суду становлять важливу практику, яка виконує діагностичну функцію щодо національного законодавства, адже вказує на напрямки вдосконалення та змін внутрішньодержавних процесів, які суттєво сповільнюють рух держави до європейського співтовариства, спонукає до вжиття заходів по усуненню недоліків у національному законодавстві, його доповнення та заповнення прогалін, так само як і удосконалення національних форм, способів та засобів захисту права індивідів та наближення

норм національного законодавства України до європейських стандартів, розроблених багатьма десятиліттями.

Необхідно розглядати правову природу практики Суду не як прецедент у його класичному розумінні як нової загальнообов'язкової та незмінюваної норми права, яке притаманне державам англо-американської правової системи, а як усталена судова практика або квазіпрецедент, адже Суд не обмежений у своїх діях щодо відступу від своєї попередньої практики, тому що фактично здійснює динамічну правозастосовну та правоінтерпретаційну діяльність щодо положень Конвенції в умовах сьогодення та з метою забезпечення головної мети прийняття вказаного міжнародного договору ефективний захист прав індивіда.

Переважає доктринальна позиція, що практику Суду необхідно розглядати як джерело права, яке уособлює суб'єктивну форму існування положень Конвенції та протоколів до неї, здійснює її правозастосування та правоінтерпретацію, є обов'язковим та володіє юридичною силою шляхом його офіційного визнання, але лише в нерозривному поєднанні з положеннями Конвенції або протоколів до неї.

1.4. Самостійна робота студентів

1.4.1. Перелік завдань для самоостійної роботи студентів

1. Проаналізувати правові висновки ЄСПЛ у певних категоріях справ (на вибір студента 2 теми).
2. Скласти пакет документів до фабули справи.
3. Підготувати тези доповіді на національну або міжнародну науково-практичну/наукову конференцію.

1.4.2. Правові висновки ЄСПЛ

1. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення захисту права власності. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.
2. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо заборони рабства і примусової праці. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.
3. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.
4. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення права на справедливий суд. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.
5. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення права на повагу до приватного і сімейного життя. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.
6. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення свободи думки, совісті і релігії. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.
7. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення свободи вираження поглядів.

Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.

8. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення свободи зібрань та об'єднання. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.

9. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо забезпечення права на шлюб. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.

10. Підготуйте вибірку висновків ЄСПЛ (не менше 5-ти) для аргументації порушення державою конвенційних зобов'язань щодо заборони дискримінації. Проаналізуйте вказані позиції ЄСПЛ на предмет правомірності та обґрунтованості втручання держави-порушниці конвенційних зобов'язань у вказане порушене право заявника.

1.4.3. Основні вимоги до виконання завдання

Аналіз здійснити у форматі таблиці у якій обов'язково виділити стовпчики для: дата, номер рішення; короткий опис фабули; статті щодо яких було констатовано Судом порушення та короткий опис у чому саме полягали такі порушення; тощо.

Назва файлу має складатись з ПІБ студента та номеру групи, наприклад «Іваницький_АМ_1802.doc».

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 12 кеглем через 1 інтервал. Поля: верхнє 2,0 см, нижнє 2,0 см, лівє 3,0 см, правє 1,0 см.

1.4.4. Вимоги до складання пакету документів за фабулою справи.

Кожному студенту на початку роботи з дисципліною буде на вибір запропоновано фабули справи.

Обравши фабулу справи, вивчивши обставини, викладені у фабулі, студент має підготувати такі документи:

1. Проект заяви до ЄСПЛ на відповідному формулярі, в якому слід, зокрема, викласти факти справи (можливе доповнення фактажу справи за ініціативи студента, але за умови відсутності видозміни первісної фабули) за форматом, який використовується у рішеннях ЄСПЛ, й аргументувати порушення ЄСПЛ з посиланнями на практику ЄСПЛ (мінімум 10 рішень ЄСПЛ).

2. Зауваження (заперечення) Уряду щодо прийнятності та суті оформленого звернення з позицій практики ЄСПЛ (мінімум 5 рішень ЄСПЛ).

3. Проект декларації та, за потреби, інші документи щодо дружнього врегулювання спору від імені сторін на основі поваги до прав людини;

4. Проект рішення ЄСПЛ у відповідній справі, підготовлений на зразок чинних рішень ЄСПЛ.

Виконуючи завдання, слід звернути увагу на зразки документів ЄСПЛ, що доступні у відкритих джерелах (зокрема, [на офіційній інтернет-сторінці Суду](#), у базі рішень Суду [HUDOC](#), рубриці «Захист інтересів держави в Європейському Суді» Міністерства юстиції України, на сайті [Харківської правозахисної групи](#), на [платформі стратегічного судового захисту](#) тощо).

Виконанні завдання повинні містити самостійну, авторську позицію, сформовану на основі аналізу практики ЄСПЛ, а також нормативно-правової бази України і міжнародних, регіональних стандартів.

Позиція повинна бути аргументованою, з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Назва файлу має складатись з ПІБ студента та номеру групи, наприклад «Іваницький_АМ_1802.doc».

1.4.5. Підготовка тез доповідей на конференцію

Студенти мають право підготувати тези доповіді на національну або міжнародну науково-практичну/наукову конференцію на тему, яка безпосередньо стосується навчальної дисципліни. Конкретна тема тез доповіді узгоджується із викладачем на початку вивчення дисципліни. Конкретні технічні та змістові вимоги до тез доповідей встановлюються організатором тієї конференції на яку студент бажає подавати свої тези доповіді. Тези доповіді мають бути одноосібні, проте можуть бути подані у співавторстві із викладачем дисципліни.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться шляхом проведення екзамену що проводиться усно або письмово або з використанням комп'ютерних технологій.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Співвідношення міжнародної та європейської систем захисту прав людини.
2. Європейська нормативна система захисту прав людини.
3. Теоретико-правові, політичні та інші передумови прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
4. Етапи розробки та прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року та її ратифікації країнами Європи.
5. Структура Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та її загальна характеристика.
6. Приєднання України до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та відповідні правові наслідки.
7. Європейська інституційна система захисту прав людини.
8. Європейська комісія з прав людини: структура, функції, участь у розгляді справ.
9. Передумови створення Європейського суду з прав людини.
10. Реформа європейської інституційної системи 1994 року: значення та наслідки.
11. Порядок формування Європейського суду з прав людини.
12. Структура Європейського суду з прав людини.
13. Правовий статус Комітетів, Палати та Великої Палати Європейського суду з прав людини.
14. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
15. Характеристика діяльності Європейського суду з прав людини, його роль та значення.
16. Наслідки розширення Ради Європи для європейської системи захисту прав людини.
17. Підстави для звернення до Європейського суду з прав людини.
18. Вимоги до заяв до Європейського суду з прав людини.
19. Поняття прийнятності заяв до Європейського суду з прав людини.
20. Порядок складання та направлення заяв до Європейського суду з прав людини.
21. Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини.
22. Підстави виключення заяв зі списку справ.
23. Процедура дружнього врегулювання.
24. Розгляд справи по суті та порядок винесення рішення.
25. Поняття справедливого відшкодування в практиці Європейського суду з права людини.
26. Роль прецедентного права при вирішенні справ Європейським судом з прав людини.
27. Підстави звернення до Великої Палати Європейського суду з прав людини.
28. Види рішень Європейського суду з прав людини.
29. Порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.
30. Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
31. Право на життя як обов'язок позитивних дій держави та як обов'язок держави щодо захисту життя людини від небезпечної діяльності та техногенних катастроф.

32. Право на життя та право на евтаназію в практиці Європейського суду з прав людини.
33. Право на життя та смертна кара в практиці Європейського суду з прав людини.
34. Право на захист від катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання в рішеннях Європейського суду з прав людини.
35. Заборона рабства та примусової праці в рішеннях Європейського суду з прав людини.
36. Співвідношення понять рабство та підневільний стан.
37. Поняття примусової чи обов'язкової праці в рішеннях Європейського суду з прав людини.
38. Поняття праці, яка не підпадає під визначення «примусової чи обов'язкової».
39. Право на свободу в рішеннях Європейського суду з прав людини.
40. Поняття позбавлення волі та правомірні випадки позбавлення волі.
41. Співвідношення права на свободу та військової служби.
42. Застосування ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод щодо законного ув'язнення особи після її засудження компетентним судом та у випадку обґрунтованої підозри у вчиненні правопорушення.
43. Процесуальні гарантії при затриманні особи. Інші правомірні обмеження права особи на свободу в рішеннях Європейського суду з прав людини.
44. Право на справедливий судовий розгляд в рішеннях Європейського суду з прав людини.
45. Право на незалежний та неупереджений суд в практиці Європейського суду з прав людини.
46. Право на доступ до органів правосуддя. Можливі випадки обмеження права на суд.
47. Питання «розумного строку» розгляду справ у суді в рішеннях Європейського суду з прав людини.
48. Принцип публічності та обґрунтованості судових рішень.
49. Принципи презумпції невинуватості; допустимості доказів; права на привілеї проти самообвинувачення; права на правову допомогу в рішеннях Європейського суду з прав людини.
50. Доктрина зворотньої дії закону в практиці Європейського суду з прав людини.
51. Принцип *non bis in idem* (неможливості притягнення двічі за одне і теж саме діяння) в практиці Європейського суду з прав людини.
52. Право на повагу до приватного життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
53. Інформаційний аспект, фізичний, комунікативний, просторовий аспект права на повагу до приватного життя.
54. Право на самовизначення як частина права на повагу до приватного життя.
55. Право на сімейне життя та визначення сім'ї, права батьків та дітей у рішеннях Європейського суду з прав людини.
56. Свобода думки, совісті і віросповідання в рішеннях Європейського суду з прав людини.
57. Принцип відокремлення держави та церкви. Право на створення церковних організацій.
58. Свобода вираження поглядів у системі Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Випадки обмеження свободи вираження поглядів.
59. Свобода дотримуватись поглядів, одержувати та передавати інформацію та ідеї.
60. Мовні права як аспект свободи слова в практиці Європейського суду з прав людини.
61. Свобода вираження поглядів у політичній сфері.
62. Мистецька свобода., комерційне поширення інформації, академічна свобода в практиці Європейського суду з прав людини.
63. Свобода мирних зібрань та об'єднань в рішеннях Європейського суду з прав людини.
64. Свобода об'єднань як право на утворення об'єднання та внутрішню організацію його діяльності.
65. Захист прав профспілок в рішеннях Європейського суду з прав людини.
66. Право на об'єднання в політичні партії.
67. Право на вільні вибори в практиці Європейського суду з прав людини.
68. Право на голосування та кваліфікаційні вимоги до виборців.

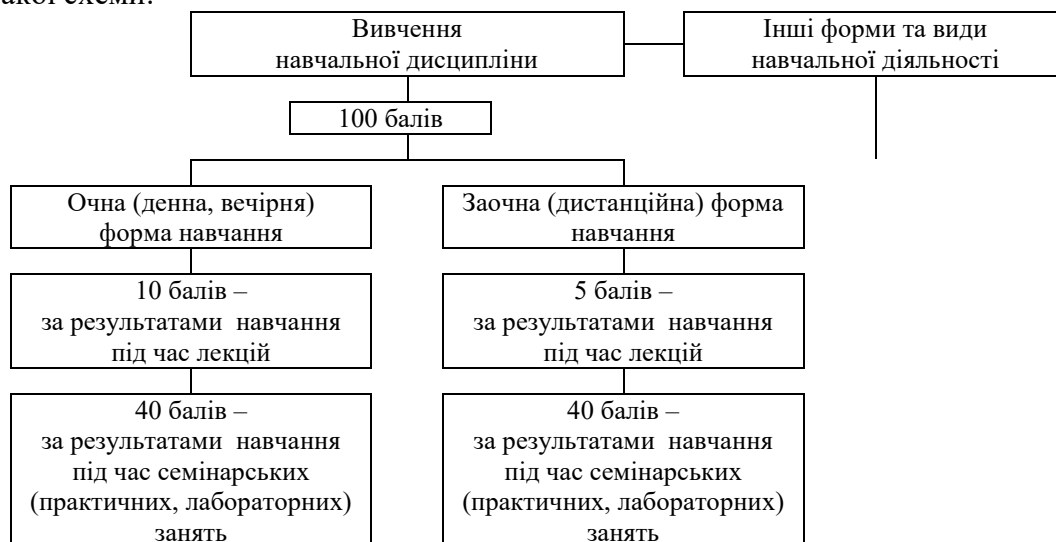
69. Право бути обраним та кваліфікаційні вимоги до кандидатів в практиці Європейського суду з прав людини.
70. Захист права власності в рішеннях Європейського Суду з прав людини.
71. Концепція володіння. Правомірність позбавлення права володіння.
72. Контроль за використанням власності. Поняття громадського інтересу.
73. Позитивні обов'язки держави щодо захисту права власності.
74. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини. Захист права на пільги.
75. Забезпечення доступу до рішень Європейського суду з прав людини.
76. Порядок звернення рішення до виконання в частині виплати відшкодування.
77. Повноваження Державної виконавчої служби щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини.
78. Порядок виплати відшкодування.
79. Інші заходи індивідуального характеру, що вживаються на виконання рішення Європейського суду з прав людини.
80. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
81. Повноваження органів державної влади щодо вжиття заходів загального характеру.
82. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.
83. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини.
84. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.
85. Порядок посилання на Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини. Застосування у сфері законодавства та в адміністративній практиці.

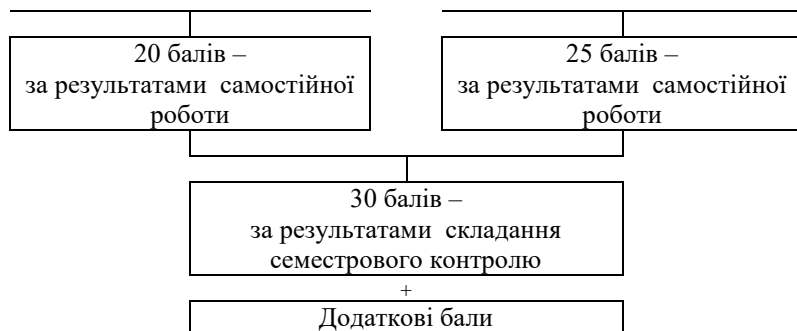
1.5.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Порядок формування Європейського суду з прав людини.
2. Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини.
3. Повноваження органів державної влади щодо вжиття заходів загального характеру.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 15 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій															
			1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	
1.	Денна	15	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 10 семінарських занять за денною формою навчання. За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття. Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п.4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	Назва завдання	Усього балів
1.	Складення двох таблиць із практикою Суду (обов'язкове завдання)	4
2.	Складення пакету документів за фабулою справи (обов'язкове завдання)	16
3.	Підготовка тез доповідей на конференцію (як додаткове завдання на заміну або доповнення до обов'язкових завдань на самостійну роботу)	10
	Усього балів	20

2.5 На семестровий контроль з кожної навчальної дисципліни відводиться 30 балів. Шкала визначення балів за результатами семестрового контролю подана у табл.

Шкала
визначення балів за результатами семестрового контролю

Кількість балів за результатами семестрового контролю	Рівень знань студента	Критерії оцінювання
27 – 30	високий	Студент правильно, повно та аргументовано розкрив питання, продемонстрував вміння самостійно аналізувати теоретичний матеріал, правильно та аргументовано вирішив завдання практичного характеру, володіє термінологією і викладає матеріал чітко і логічно.
24,5 – 26,5	достатній	Студент достатньо повно розкрив суть питання, володіє термінологією, але назвав не всі риси, ознаки або види явища, процесу, інституту, теорії, категорії, проблеми, не до кінця розкрив зміст понять, допустив деякі неточності, які були виправлені ним при відповідях на додаткові питання і не вплинули на правильне розуміння змісту.
22,5 – 24		Студент у цілому розкрив суть питання, відповідає аргументовано і загалом правильно, володіє термінологією, але назвав не всі теорії, функції, риси явища, інституту, процесу, допустив декілька помилок, які не вплинули на їх правильне розуміння.
20,5 – 22	середній	Студент не до кінця розкрив основний зміст питання, деякі суттєві риси, явища, поняття. Проблеми розкрив частково, допустив певні помилки та неточності, які свідчать про його неповне розуміння сутності питання, в основному володіє термінологією.
18 – 20		Студент не до кінця розкрив зміст питання, не повністю визначив його істотні аспекти: риси, функції, види, форми тощо, допустив помилки принципового характеру, недостатньо володіє термінологією.
10,5 – 17,5	низький	Студент не достатньо розкрив зміст питання, не вмів його аналізувати і не може послідовно і логічно викласти, допустив суттєві помилки, не володіє термінологією.
0 – 10		Студент не розкрив зміст питання, не зумів його аналізувати і послідовно і логічно викласти, допустив хибні думки, не володіє термінологією.

Підсумовування балів за результатами вивчення навчальної дисципліни здійснюється після складання семестрового контролю. Семестрова оцінка з навчальної дисципліни обчислюється шляхом додавання набраних студентом балів з поточного та семестрового контролю, а також додаткових балів. Семестрова оцінка виставляється у відомості обліку успішності, індивідуальному навчальному плані та заліковій книжці студента, при чому вона не може перевищувати 100 балів.

2.6 У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 34 або менше балів (оцінка F за шкалою ЄКТС) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну в наступному навчальному періоді. У разі отримання за результатами вивчення навчальної дисципліни (поточного і підсумкового контролю) 35-59 балів (оцінка FX за шкалою ЄКТС) студент має право повторно пройти підсумковий контроль двічі: перший раз – перескладання викладачеві, другий раз – перескладання комісії.

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Белоусов Ю. Л., Блага А. Б., Житний О. О., Захаров Є. Ю., Кобзін Д. О., Мармазов В. Є. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України / Ю. Л. Белоусов, А. Б. Блага, О. О. Житний, Є. Ю. Захаров, Д. О. Кобзін, В. Є. Мармазов. К. : Цифра, 2008. 324с.
2. Битяк Ю. П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 2. С. 80–93.
3. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
4. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
5. Ільченко І. М. Імплементція Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та прецедентного права Європейського суду з прав людини: міжнародно-правовий аналіз практики держав. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2009. № 15. С. 311-318.
6. Кампо В. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Конституційний Суд України (окремі аспекти міжнародно-конформного тлумачення Конституції України). *Право України*. 2010. № 10. С. 186-198.
7. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
8. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
9. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
10. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 2

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес / В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.). К. : Праксіс, 2005. 166 с.
3. Європейський Суд з прав людини: організація, процедура, правила звернення / Міністерство юстиції України. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. 16 с.
4. Європейський суд з прав людини: Рішення щодо України / Міністерство юстиції України. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. 96с.
5. Кампо В. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Конституційний Суд України (окремі аспекти міжнародно-конформного тлумачення Конституції України). *Право України*. 2010. № 10. С. 186-198.
6. Клименко О. М. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини / Центр

правових досліджень. К. : Видавець Фурса С.Я., 2006. 64с.

7. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами від 5 жовтня 2015 р. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf.

8. Мармазов В.Є., Піляєв І.С. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції : Навчальний посібник. / ред. Ю.С. Шемшученко. -К.: Юридична книга, 2000. 472 с.

9. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

10. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук Вид. 2-е, виправ., доп. К. : Реферат, 2007. 848 с.

Тема 3

1. Дмитриченко І. В. Звернення громадян та неурядових організацій до Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посібник / Національний ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова; Благодійний фонд "Центр правової освіти" Миколаїв : Атол, 2006. 59с.

2. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / Спілка адвокатів України ; Рада Європи; Міжнародний центр з юридичного захисту прав людини / О.Л. Жуковська (уклад.і наук.ред.). К. : ЗАТ "Віпол", 2004. 960с.

3. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес / В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.). К. : Праксіс, 2005. 166с.

4. Європейський Суд з прав людини: організація, процедура, правила звернення / Міністерство юстиції України. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. 16с.

5. Капустинський В. А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2006. 23 с.

6. Клименко О. М. Як звернутися до Європейського Суду з прав людини / Центр правових досліджень. К. : Видавець Фурса С.Я., 2006. 64с.

7. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

8. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Паліюк // Юстиніан. URL: www.justinian.com.ua/article.php?id=248.

9. Практичний посібник щодо прийнятності заяв. Рада Європи. Європейський суд з прав людини. 2014. 128 с.

10. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами від 5 жовтня 2015 р. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf.

Тема 4

1. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посібник. К.: Алерта, 2016. 413 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Макбрайд Дж. Принципи, що визначають тлумачення та застосування Європейської конвенції з прав людини. Центр суддівських студій. Міжнародний фонд. URL: http://www.judges.org.ua/article/semi_nar21-1.htm

5. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

6. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

7. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навч. посібник / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 404 с.

8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 5

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

5. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

6. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

7. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 6

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник

Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

6. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

8. Пушкар П. В. Заборона катувань та інші форми жорстокого поводження чи покарання: застосування практики Європейського суду з прав людини. Європейський суд з прав людини. Судова практика. Вип 1. К., 2011. С. 50–116.

9. Червяцова А. О. Право на життя та заборона катувань у рішеннях Європейського суду з прав людини: аналіз судової практики за статтею 2 і 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Навчальний посібник/ А. О. Червяцова. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 308 с.

Тема 7

1. Довідник із застосування статті 5 –Право на свободу та особисту недоторканність. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_UKR.pdf

2. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

3. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

5. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

6. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

7. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 8

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсації порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатівський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
6. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. URL : https://unba.org.ua/assets/uploads/1259d4263dac852ef056_file.pdf
7. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.
8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 9

1. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. по-сібник. К.: Алерта, 2016. 413 с.
2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2003р. // Відомості Верховної Ради України. 2006. №30. Ст. 260.
7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>
8. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини". / Фурса С. Я., Фурса Є. І. К. : Видавець Фурса С.Я., 2007. 52с.

9. Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Закони України "Про державну виконавчу службу", "Про виконавче провадження", "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини": науково-практ. коментар / Центр правових досліджень Фурси / Світлана Ярославівна Фурса (заг.ред.) К. : Видавець Фурса С.Я.; КНТ, 2008. 1169с.

10. Щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини: Лист Департаменту державної виконавчої служби від 24.07.2006 р. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/>

Тема 10

1. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

2. Застосування Європейської конвенції з прав людини при розгляді в судах господарських справ: посібник для суддів / І. Ліщина, Т. Фулей, Х. Хембах. К.: Істина, 2011. 208 с.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

5. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. П. Паліюк К. : Фенікс, 2004. 263с.

6. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод: Навч.-практ. посібник / Паліюк В. П. / Благодійний фонд "Центр правової освіти" Миколаїв : Атол, 2003. 130с.

7. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Паліюк // Юстиніан. URL: www.justinian.com.ua/article.php?id=248/

8. Право на суд у цивільному судочинстві: монографія. Х.: Слово, 2015. 281 с.

9. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 11

1. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. по-сібник. К.: Алерта, 2016. 413 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2003р. // Відомості Верховної Ради України. 2006. №30. Ст. 260.

7. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про

громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

8. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини". / Фурса С. Я., Фурса Є. І. К. : Видавець Фурса С.Я., 2007. 52с.

9. Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Закони України "Про державну виконавчу службу", "Про виконавче провадження", "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини": науково-практ. коментар / Центр правових досліджень Фурси / Світлана Ярославівна Фурса (заг.ред.) К. : Видавець Фурса С.Я.; КНТ, 2008. 1169с.

10. Щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини: Лист Департаменту державної виконавчої служби від 24.07.2006 р. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/>

Тема 12

1. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

2. Застосування Європейської конвенції з прав людини при розгляді в судах господарських справ: посібник для суддів / І. Ліщина, Т. Фулей, Х. Хембах. К.: Істина, 2011. 208 с.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

5. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. П. Паліюк К. : Фенікс, 2004. 263с.

6. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод: Навч.-практ. посібник / Паліюк В. П. / Благодійний фонд "Центр правової освіти" Миколаїв : Атол, 2003. 130с.

7. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Паліюк // Юстиніан. URL: www.justinian.com.ua/article.php?id=248/

8. Право на суд у цивільному судочинстві: монографія. Х.: Слово, 2015. 281 с.

9. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

Тема 13

1. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.

2. Завгородній В. А. Рішення Європейського Суду з прав людини як акти тлумачення норм конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / редкол. Ю.М. Бисага, Д.М. Белов, С.Б. Булеца та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 24. Т. 1. С. 29–33.

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.

5. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.

6. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. URL : https://unba.org.ua/assets/uploads/1259d4263dac852ef056_file.pdf

7. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 № 2148. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://fidic.org/>
2. <http://vdk2.tail.ru/site/ru/international-freight-transportation/carriage-documents>
3. <http://www.ccu.gov.ua/>
4. <http://www.imf.org/external/russian/>
5. <http://www.rada.gov.ua>
6. <http://www.ucci.org.ua>
7. <http://www.unidroit.org/news>
8. <https://minjust.gov.ua>
9. <https://rada.gov.ua/>
10. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
11. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>
12. <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>
13. <https://www.wto.org/>
14. <https://hudoc.echr.coe.int/>

РОЗРОБНИК:

Асистент кафедри міжнародного та європейського права

_____ 2021 року

_____ Андрій ІВАНИЦЬКИЙ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри міжнародного та європейського права
27 серпня 2021 року, протокол № 1 .

Завідувачка кафедри міжнародного та європейського права, кандидатка юридичних наук, доцентка

_____ 2021 року

_____ Олена ЧЕРНЯК

Декан юридичного факультету, доцент кафедри кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук

_____ 2021 року

_____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ